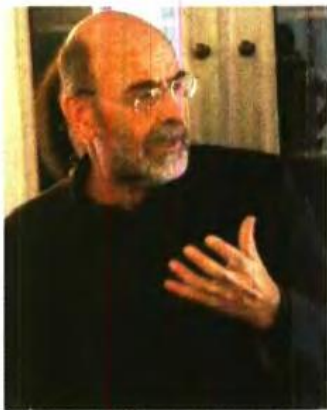

Η μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης αφορά

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΤΩΝΗ ΛΙΑΚΟΥ, ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΔΙΑΛΟΓΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

► Έχει μιλήσει επανειλημμένα, και στο εναρκτήριο κείμενο του Διαλόγου, για «μεταρρύθμιση». Πώς θα περιγράφετε συνοπτικά το εγχείρημα;

Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, για να λειτουργήσει ως μεταρρύθμιση, και όχι ως αδόκητη ανανέωση του ήδη υπάρχοντος, οφείλει να διαπνέεται από μια φιλοσοφία. Διαφορετικά, οι όποιες αλλαγές θα είναι αποσπασματικές και θα απορροφηθούν, ενισχύοντας το παραδοσιακό σύστημα, το οποίο είναι μεν κακό, αλλά ταυτόχρονα είναι ζωντανό και αμύνεται, απορροφώντας και εξουδετερώνοντας το καινούργιο.

Το εγχείρημα της μεταρρύθμισης της εκπαίδευσης δεν αφορά μόνο την εκπαίδευση, αλλά την ανοικοδόμηση της κοινωνίας συνολικά. Την κρίση αυτή μπορούμε να την παρομοιάσουμε με πόλεμο: καταστράφηκε το ένα τέταρτο του ΑΕΠ και το 30% των θέσεων απασχόλησης, με τις παράπλευρες συνέπειες: αυτά μόνο σε πολέμους συμβαίνουν. Μια νέα κοινωνία χρειάζεται μια νέα εκπαίδευση. Η κρίση δεν έχει τελειώσει, η διεθνής αταξία δημιουργεί ακόμη πολλά και μεγάλα απρόοπτα, αλλά προφανώς η ανοικοδόμηση/αναδόμηση της κοινωνίας, μέσα από τα ερείπια της κρίσης, μπορεί να γίνει το κεντρικό διακύβευμα μιας αριστερής διακυβέρνησης. Παρά τις δυσκολίες, το εκπαιδευτικό εγχείρημα πρέπει να αποκτήσει προτεραιότητα στην κυβερνητική πολιτική συνολικά, να γίνει πηγή έμπνευσης. Να συγκροτήσει την ταυτότητα μιας σύγχρονης προοδευτικής μεταρρυθμιστικής Αριστεράς. Να επαυκαθορίσει την έννοια «μεταρρύθμιση» και να την επαναπαρίσει στην Αριστερά.

► Ο «πόλεμος», όμως, δεν έχει τελειώσει. Με αυτό το δεδομένο, και εάν «λεφτά δεν υπάρχουν», πώς θα αποτελέσει προτεραιότητα το εκπαιδευτικό εγχείρημα; Και μάλιστα εντός των μνημονιακών υποχρεώσεων — με τις άμεσες συνέπειές τους και στην παιδεία;

Αφού μιλάμε για πόλεμο, ας θυμηθούμε

ότι το αμερικάνικο πανεπιστημιακό σύστημα θεμελιώθηκε από τον Νίκολντ μέσα στον Εμφύλιο, ενώ το αντίστοιχο γαλλικό από τον Ναπολέοντα, εν μέσω πολέμων. Προφανώς οι καταστάσεις είναι πολύ διαφορετικές, αλλά είναι ιστορικά παραδείγματα που μας δείχνει ότι οι έκτακτες συνθήκες επιτρέπουν, αλλά και απαιτούν τολμηρές αποφάσεις. Άλλωστε, ο απογαλακτισμός του εκπαιδευτικού συστήματος από την κρατική γραφειοκρατία και η ενθλίψωσή του δεν είναι ζητήματα διαθέσιμων πόρων. Η μεταρρύθμιση του εξεταστικού, για παράδειγμα, δεν είναι υπόθεση χρημάτων, ίσα-ίσα θα εξοικονομήσει. Η μετάβαση στην ψηφιακή εποχή, επίσης, έχει κόστος, αλλά θα έχει ως συνέπεια οικονομικές κλίμακα.

► Ποιες είναι οι βασικές αρχές που διέπουν αυτή τη μεταρρύθμιση;

Πρώτον, μια εκπαίδευση που θα ανταποκρίνεται στις μεγάλες αλλαγές της εποχής και θα προετοιμάζει το μέλλον. Δεν έχουμε ακόμη συνειδητοποιήσει τις αλλαγές που φέρνει στην εκπαίδευση η μετάβαση από τον έντυπο καπιταλισμό στην ψηφιακή παγκοσμιοποίηση. Οφείλουμε να δούμε πώς αλλάζει εκ βάθρων η εκπαίδευση, πώς διαχέονται οι πηγές της γνώσης, πώς αλλάζει η σχέση δασκάλου-μαθητή-γονέων, πώς λ.χ. το ψηφιακό πανεπιστήμιο μπορεί να προσφέρει, αν όχι σε όλους, πάντως σε πολλούς κλάδους, πιστοποίηση των γνώσεων, δηλαδή πτυχία, ενώ εμείς εδώ παγιδευόμαστε ακόμη στις εισαγωγικές εξετάσεις. Αν δεν παρέμβουμε συνταξιακά και μεταρρυθμιστικά, το παλιό σύστημα θα καταρρεύσει άτακτα, δημιουργώντας ένα νέο άναρχο τοπίο, χωρίς εγγύηση ποιότητας. Η μετάβαση στην ψηφιακή εποχή δημιουργεί μεγάλες ανισότητες πρόσβασης, ενισχύει τις κοινωνικές ανισότητες. Επομένως, η μεταρρύθμιση οφείλει να λειτουργήσει ως αμορτικό πόρο, απορροφώντας τους κραδασμούς. Οφείλουμε να προετοιμάσουμε το ψηφιακό σχολείο, επομένως αλλαγές στις εκπαιδευτικές μεθόδους, ενίσχυση των ερευνητικών διαδικασιών και της αυτενέργειας των μαθητών, πρωτοβουλίες και αυτενέργεια των διδασκόντων στη δημιουργία προγραμμάτων και στην προσαρμογή τους στις συγκεκριμένες καταστάσεις.

Η δεύτερη αρχή αυτής της νέας φιλοσοφίας, είναι η ενδυνάμωση και η αυτονομία. Το εκπαιδευτικό μας σύστημα είναι ολοκληρωτικά διασωληνωμένο με το κράτος, από όπου κατεβαίνουν από πάνω προς τα κάτω, όχι μόνο οι οικονομικοί πόροι, αλλά και διατάξεις, εγκύκλιοι, κανονισμοί, αναλυτικά προγράμματα που περιγράφουν κάθε λεπτομέρεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο δάσκαλος έρχεται αισιλώς να τα υλοποιήσει. Για να πάρει το σχολείο μια οποιαδήποτε πρωτοβουλία χρειάζεται να γνωματεύσουν Υπουργείο ή ΙΕΠ. Οι εκπαιδευτικοί, το σχολείο, θεωρούνται ανήλικοι που πρέπει να χειραγωγούνται. Ο συγκεντρωτισμός και η εξάρτηση διαμορφώνουν παθητικές συνειδήσεις,

Βασικοί στόχοι η αυτονομία και η ενδυνάμωση

Δεν υπάρχει πιο αναχρονιστικό σύστημα. Δεν μπορεί να συνεχιστεί με κανένα τρόπο. Και εδώ το δίλημμα είναι: κατάρρευση ή μεταρρύθμιση;

► Ωστόσο — με δεδομένο ότι ο συγκεντρωτισμός στην Ελλάδα υπήρξε εργαλείο προοδευτικών αλλαγών — η αυτονομία μπορεί να σημάνει και έμφαση στις πιο τοπικιστικές και παρωχημένες μορφές λ.χ. στα σχολεία της Κρήτης να δούμε έναν διαγωνισμό κρητολατρίας και εξύμνησης του Βενιζέλου...

Έχεις τέτοια προβλήματα, όπως και στοιχεία ξένα προς την εκπαίδευση (λ.χ. θρησκευτικοί παράγοντες) που θα επιχειρήσουν να μπουν στο σχολείο. Ωστόσο, η ελευθερία έχει τα ρίσκα της — πρέπει να τα πάρεις, αντιμετωπίζοντας τους όποιους κινδύνους: δεν τους αντιμετωπίζεις με έλεγχο από τα πάνω. Η περιφρούρηση του σχολείου πρέπει να είναι υπόθεση κανονισμών και ευθύνων των διδασκόντων. Δεν μπορεί να συνεχιστεί ο σημερινός απόλυτος συγκεντρωτισμός, που κρατάει σε κατάσταση ανηλικιότητας τα σχολεία. Η ωριμότητα κατακτηθεί μέσα από την ελευθερία. Η ελευθερία είναι προϋπόθεση της ευθύνης. Το εγχείρημα της αναωριμότητας θυμίζει τις συζητήσεις του 19ου αιώνα για την υιοθέτηση συνταγμάτων και του δικαίωματος της ψήφου. Πόσο ώριμος είναι ένας λαός να διαχειριστεί την αυτονομία του;

Έχουμε εξαιρετικά παραδείγματα ομάδων, καθηγητών, δασκάλων. Για παράδειγμα, ένας δάσκαλος στη Δυτική Θεσσαλονίκη ανοίγει το σχολείο το απόγευμα για να παίξουν τα παιδιά. Οι περιοίκοι στην αρχή ήταν αρνητικοί, παραπονιούνταν για τη φασαρία. Τους έπεισε και τώρα οι γέροντες, αντί να βγαίνουν στα μπαλκόνια έρχονται στην αυλή, κάθονται εκέως το βράδυ, περιποιούνται τον κήπο του σχολείου, το προσέχουν. Και το όνειρο του φωτισμένου αυτού δασκάλου είναι να φτιάξει απογευματινές τάξεις, όπου οι γονείς των μεταναστών μαθητών θα διδάσκονται ελληνικά, και τα παιδιά τη γλώσσα και την κουλτούρα της χώρας καταγωγής τους. Είναι ένα μόνο από τα πολλά παραδείγματα. Υπάρχουν πολλοί άνθρωποι και δυνάμεις, που ασφυκτούν στο τριγωνικό σύστημα. Θέλουμε να ενισχύσουμε όλες αυτές τις προσπάθειες, να τους δώσουμε χώρο, και το κράτος να τις στηρίξει.

► Προφανώς, είμαστε οι τελευταίοι που θα διαφωνούσαμε σε αυτό. Ας δούμε όμως

μια άλλη πτυχή: σε μια εποχή οικονομικής ασφυξίας, η αυτονομία μπορεί να σημαίνει και ότι το κράτος, αδυνατώντας να ανταποκριθεί, μετακυλίει την εξεύρεση πόρων και τις ευθύνες στα σχολεία ή τους δήμους. Και ο ΟΟΣΑ σε ένα τέτοιο πλαίσιο δεν υποστηρίζει την αυτονομία των εκπαιδευτικών μονάδων;

Την αυτονομία, να την υποστηρίζει ο ΟΟΣΑ και όλοι οι ευρωπαϊκοί θεσμοί, αλλά και ολόκληρη η σύγχρονη παιδαγωγική. Όλοι μιλούν για περιορισμό του συγκεντρωτισμού, για ενίσχυση της έγνομης στα σχολεία ή τους δήμους. Αλλά υπάρχουν αναβαθμίσεις και διαφορές. Αυτονομία του σχολείου δεν σημαίνει ότι ο διευθυντής ή οι τοπικές αρχές θα προσλαμβάνουν καθηγητές. Αυτονομία και ενδυνάμωση σημαίνει ότι το σχολείο πρέπει να το «τρέχουν» οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, ο σύλλογος των καθηγητών να σχεδιάζει τους σχολικούς στόχους και το πρόγραμμα της χρονιάς, να συνεδριάζει κάθε βδομάδα για να παρακολουθεί την εξέλιξη του σχολείου, να συνεργάζονται και να αυτενεργούν οι καθηγητές, και στο τέλος της χρονιάς να αναστοχάζονται πάνω στη δουλειά τους και να την αλλάζουν. Αυτό δεν οφείλει να είναι ο στόχος μια προοδευτικής μεταρρύθμισης.

► Σε έναν ακριβώς μήνα, στις 17 Μαΐου, ξεκινάει οι πανελλαδικές. Πώς τις προσεγγίζετε;

Η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ένας από τους κεντρικούς μηχανισμούς παραμόρφωσης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος συνολικά: είναι κάτι που αποτελεί κοινή διαπίστωση από καιρό. Οι μεταρρυθμίσεις στις άλλες βαθμίδες της εκπαίδευσης θα παραμορφωθούν, αν δεν αρχίσουμε να λύνουμε το ζήτημα αυτό. Οι εξετάσεις καταστρέφουν το Δύκειο, «λειτουργούν» το Γυμνάσιο και μεταφέρουν την πίεση των εξετάσεων στο Δημοτικό γιγαντώνοντας και επεκτείνοντας την παραπαιδεία. Κόβουν κάθε χρόνο δυο μήνες από τη σχολική χρονιά. Από τη στιγμή που αρχίζουν οι εξετάσεις, παλαλίζει η μέση εκπαίδευση. Αλλά παραμορφώνουν και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Από την προσεκτική μελέτη και ανάλυση των στατιστικών στοιχείων προέκυψε ότι (συνολικά) πάνω από το 90% των φοιτητών φοιτούν σε σχολές διαφορετικές από τις αρχικές προτιμήσεις τους. Το ποσοστό αυτό είναι κυμαινόμενο και κλιμακώνεται από τις σχολές υψηλής ζήτησης και ελκυστικότητας έως τις σχολές πολύ χαμηλής ελκυστικότητας και ανταγωνιστικότητας. Το 54% των συνολικών τμημάτων ανήκει στις σχολές εξαιρετικά χαμηλής ελκυστικότητας και ανταγωνιστικότητας.

► Πώς σκοπεύετε να παρέμβετε για να αλλάξει αυτή η κατάσταση;

Το σενάριο, η υπόθεση εργασίας — γιατί δεν υπάρχει κάποια ειλημένη απόφαση ακόμη — με το οποίο εργάζεται η Επιτροπή Διαλόγου, αποσκοπεί στη μελέτη της δυνατότητας σταδιακής απελευθέρωσης των λιγότερο ζητούμενων τμημάτων από τις εξετάσεις. Επειδή το σύστημα των εξετάσεων, παρά το διστροφικό του χαρακτήρα, χαιρεί